

Przekształcanie przez ludzi środowiska przyrodniczego na Czubach w Lublinie

---

Urszula Drozd, Alina Hładyniuk, Grażyna Zaleska

ODBIORCY PROJEKTU

Opisywany projekt dydaktyczny przeznaczony jest dla uczniów drugich klas gimnazjum pracujących pod opieką swoich wychowawców oraz nauczycieli wybranych przedmiotów. Przy czym już w klasie pierwszej stwarza się warunki do zapoznania się nauczycieli i uczniów z możliwością realizacji tego przedsięwzięcia. Przewiduje się też możliwość ostatecznego podsumowania całorocznej pracy nad realizacją projektu na początku klasy trzeciej.

Realizację projektu przewiduje się w ramach zajęć obowiązkowych z biologii, geografii, plastyki, wiedzy o społeczeństwie, na godzinach wychowawczych, a także na zajęciach kół zainteresowań: biologicznego, ekologicznego, plastycznego, teatralnego, geograficznego, chemicznego i innych.

Treści zapisane w projekcie powinny być również realizowane w ramach zajęć pozalekcyjnych w terenie, np. podczas kilkugodzinnych wycieczek prowadzonych zarówno przez wychowawcę, jak i przez nauczycieli przedmiotów przyrodniczych.

Decyzja o realizacji projektu w danej klasie jest dobrowolna i podejmuje ją wychowawca wraz z zespołem uczniowskim przy współdziałaniu rodziców. Osoby podejmujące taką decyzję powinny być wcześniej zapoznane z treścią projektu i sposobem jego realizacji.

Wyniki prac klas realizujących projekt będą gromadzone w bibliotece szkolnej. Po każdym etapie realizacji projektu podejmowane będą próby stworzenia całościowego materiału dokumentującego walory przyrodnicze na Czubach.

CELE PROJEKTU

CEL OGÓLNY:

- Świadome kształtowanie środowiska przyrodniczego w miejscu zamieszkania oraz poprawa jego stanu przez włączenie się młodych ludzi do działań w zakresie ochrony i pielęgnacji pobliskich obiektów przyrodniczych.

CELE SZCZEGÓŁOWE:

- kompleksowe poznanie przez młodzież walorów przyrodniczych najbliższej okolicy,
- kształtowanie umiejętności oceny estetyki krajobrazu najbliższej okolicy,
- budowanie związków emocjonalnych młodych ludzi z miejscem swojego zamieszkania,
- wdrażanie do działań na rzecz społeczności lokalnej,
- nabywanie umiejętności pielęgnacji obiektów przyrodniczych,
- zachęcenie do podejmowania akcji społecznych na rzecz poprawy stanu środowiska przyrodniczego w najbliższej okolicy,
- kształtowanie postawy otwartości na bieżące potrzeby środowiska lokalnego,

- poznanie przeszłości historycznej swojego osiedla i jego najbliższego otoczenia,
- zgromadzenie dokumentacji opisowej i fotograficznej dotyczącej ciekawych obiektów przyrodniczych,
- popularyzacja idei ochrony przyrody w najbliższym otoczeniu,
- umiejętność zgodnych z obowiązującym prawem działań, mających na celu zapobieganie przejawom niewłaściwego sposobu gospodarowania ludzi,
- przeciwdziałanie zaśmiecaniu najbliższego otoczenia przez ludzi,
- trwale zainteresowanie możliwie szerokiego kręgu osób- uczniów oraz ich rodzin tematyką przyrodniczą związaną ze środowiskiem lokalnym.

WYKAZ TREŚCI KSZTAŁCENIA

BIOLOGIA

Hasła „Podstawy programowej...” realizowane w projekcie:

Działania człowieka w środowisku przyrodniczym i ich konsekwencje:

- Rozwijanie zainteresowań biologicznych i skłanianie do samodzielnego poznawania świata.
- Poznawanie różnorodności świata żywego i środowisk życia organizmów.
- Kształtowanie zachowań związanych z ochroną środowiska przyrodniczego.

GEOGRAFIA

Hasła „Podstawy programowej...” realizowane w projekcie:

- Ziemia jako środowisko życia, jej historia i obraz współczesny.
- Interakcja Ziemia – człowiek.
- Gospodarowanie zasobami naturalnymi Ziemi.
- Współczesne przemiany gospodarcze, społeczne i polityczne na kontynentach i w wybranych państwach.
- Potencjał naturalny, ludnościowy, gospodarczy i kulturowy Polski (na treści dotyczące Polski należy zarezerwować nie mniej niż 1/3 czasu przeznaczanego na geografię w gimnazjum).
- Polska na tle Europy i świata.
- Przykłady ochrony krajobrazu na świecie i w Polsce.

Treści szczegółowe:

- Cechy środowiska przyrodniczego regionu.
- Współzależności między elementami środowiska przyrodniczego.
- Ludność i jej pochodzenie.
- Struktura społeczno-zawodowa i warunki życia ludności.
- Gospodarka regionu.
- Ochrona przyrody w regionie.
- Zajęcia terenowe we własnej miejscowości według kart ćwiczeń opracowanych przez nauczyciela i dostosowanych do specyfiki regionu.
- Wpływ koncentracji ludności na przekształcenia środowiska.
- Procesy urbanizacyjne w Polsce. Problemy wielkich miast.
- Budowa geologiczna Polski na tle Europy.
- Ukształtowanie powierzchni Polski. Współczesne procesy rzeźbotwórcze.

- Przejściowość klimatu Polski i jego wpływ na środowisko przyrodnicze.
- Sieć wodna Polski. Zasoby wodne. Obszary nadmiaru i deficytu wód.
- Gleby i ich przydatność rolnicza.
- Roślinność Polski. Lasy i ich znaczenie gospodarcze.
- Krainy geograficzne Polski. Charakterystyka środowiska geograficznego wybranych krain geograficznych Polski.
- Walory środowiska przyrodniczego Polski i konieczność jego ochrony.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Hasła „Podstawy programowej...” realizowane w projekcie:

- Człowiek istota społeczna;
- Grupa i więzi społeczne;
- Ustrój, zadania, instytucje, struktura władzy samorządów terytorialnych;
- Kultura polityczna i formy życia publicznego;
- Życie szkoły – samorządność, procedury demokratyczne;
- Najważniejsze zasady racjonalnego gospodarowania;
- Człowiek w gospodarce; praca zespołowa; wybrane zagadnienia z etyki życia gospodarczego.

Treści szczegółowe:

- Szkoła i jej sąsiedzi – rola i zadania;
- Ochrona środowiska naturalnego;
- Odpady, problem lokalny czy globalny;
- Mała ojczyzna i regiony;
- Obowiązki obywateli wobec państwa;
- Jak obywatele uczestniczą w życiu publicznym;
- Stowarzyszenia, czyli zróbmy coś razem.
- Środki masowego przekazu.
- Reklama – informacja czy perswazja;
- Zróbmy coś razem, czyli młodzi obywatele działają.

PLASTYKA

Hasła „Podstawy programowej...” realizowane w projekcie:

- Środki wyrazu plastycznego; działania plastyczne w różnych materiałach, technikach i formach;
- Różnorodne formy komunikowania się (komunikacja pozawerbalna – język przestrzeni, koloru, ciała);
- Krajobraz kulturowy;
- Kształtowanie otoczenia i form użytkowych;
- Podstawowa wiedza o teatrze i filmie.

Treści szczegółowe:

- Cechy charakterystyczne architektury polskiej po II wojnie światowej;
- Projektowanie i wykonanie form przestrzennych – makieta mojego osiedla;
- Polska szkoła plakatu;

- Projektowanie i wykonanie plakatu „Jestem więc myślę – chroń swoje środowisko”;
- Najnowsze tendencje w sztuce europejskiej;
- Rola teatru i filmu w przekazie artystycznym i dokumentalnym.

POWIĄZANIA MIĘDZYPRZEDMIOTOWE

- Właściwie kształtowany związek ludzi z ich środowiskiem lokalnym umożliwia zaspokojenie wielu potrzeb występujących w życiu dojrzałego człowieka np. bezpieczeństwa, akceptacji itp. Przy realizacji treści dotyczącej własnego regionu spełnienie warunku integracji międzyprzedmiotowej jest szczególnie ważne. Przestrzeganie zasad korelacji międzyprzedmiotowej umożliwia lepsze zrozumienie omawianych zagadnień i procesów.
- Połączenie treści przedmiotów nauczania: biologii, geografii, wiedzy o społeczeństwie i plastyki, utrwalanych w ramach niektórych tematów godzin wychowawczych umożliwi kompleksowe poznanie przyrody i sposobów działania ludzi w środowisku lokalnym.
- Przykłady integracji międzyprzedmiotowej realizowanych treści nauczania:
  - ↳ zależność gatunków i zbiorowisk roślinnych od ukształtowania terenu, klimatu i stosunków wodnych,
  - ↳ dostosowanie działalności gospodarczej człowieka do warunków naturalnych np. gleby, ukształtowanie terenu,
  - ↳ wpływ warunków klimatycznych na działalność ludzi na danym obszarze,
  - ↳ związek świata zwierząt z warunkami naturalnymi i gospodarką człowieka,
  - ↳ życie rodzinne i społeczne ludzi i jego związek z rodzajem zabudowy miejskiej,
  - ↳ uzależnienie występujących na danym terenie zbiorowisk roślinnych od sposobu gospodarki ludzi,
  - ↳ wpływ gospodarki ludzi na kształtowanie się stosunków wodnych w określonym środowisku przyrodniczym,
  - ↳ związek aspektów ekonomicznych rodziny z możliwościami zgromadzonymi w środowisku lokalnym,
  - ↳ powiązanie zwyczajów i tradycji regionalnych z zasobami środowiska lokalnego,
  - ↳ identyfikowanie się ludzi z zasadami jakie dyktują przyrodnicze prawa,
  - ↳ przejawianie przez ludzi postaw świadomego promowania walorów swojego regionu zamieszkania,
  - ↳ wpływ komunikacji na życie przyrodnicze regionu,
  - ↳ związek sieci osadniczej z walorami przyrodniczymi środowiska,
  - ↳ wpływ wypoczynku ludzi w miejscu zamieszkania na przyrodę okolicy,
  - ↳ gospodarka odpadami i ściekami w gospodarstwie domowym i jej wpływ na środowisko lokalne oraz przyrodę najbliższego otoczenia,
  - ↳ charakterystyka demograficzna i jej wpływ na kształtowanie zagospodarowania regionu,
  - ↳ walory tradycyjnej kultury i sztuki i ich związek z przyrodą regionu,
  - ↳ związek walorów przyrodniczych środowiska z jego wartością estetyczną,
  - ↳ wybieranie z krajobrazu tych elementów, które najlepiej podkreślają jego wyjątkowość i nadają się do reklamy regionu,
  - ↳ umiejętność oceny słuszności lokalizacji wybranych obiektów gospodarczych,

- ⇨ wyobrażenia o dawnym wyglądzie krajobrazu lokalnego,
- ⇨ wpływ poszczególnych obiektów przyrodniczych na charakter krajobrazu,
- ⇨ wpływ działalności człowieka na krajobraz okolicy,
- ⇨ osoby zapisane w pamięci mieszkańców i ich wpływ na kształtowanie kultury, estetyki i historii regionu,
- ⇨ wody powierzchniowe miejsca zamieszkania i ich związek z życiem biologicznym,
- ⇨ poszanowanie zasobów naturalnych i potrzeba racjonalnego nimi gospodarowania,
- ⇨ cechy przystosowania się roślin i zwierząt do działalności ludzi w danym środowisku,
- ⇨ ochrona roślin i zwierząt i przestrzeganie jej zasad przez miejscową ludność,
- ⇨ poszukiwanie skutków niewłaściwej ingerencji człowieka w środowisko naturalne,
- ⇨ cechy dominujące w kulturze ludności i ich wpływ na kształtowanie środowiska przyrodniczego,
- ⇨ warunki naturalne i ekonomiczno-społeczne dla rozwoju poszczególnych dziedzin gospodarki człowieka,
- ⇨ współpraca ludzi w dziedzinie kultury, turystyki i ochrony środowiska,
- ⇨ poszukiwanie nowych sposobów rozwiązań gospodarczych, zgodnych z potrzebami i ochroną środowiska przyrodniczego,
- ⇨ wpływ walorów przyrodniczych na strukturę użytkowania ziemi,
- ⇨ wykorzystanie zasobów naturalnych środowiska przyrodniczego do potrzeb życia codziennego mieszkańców,
- ⇨ szukanie przyczyn procesów przyrodniczych i przewidywanie ich skutków,
- ⇨ uświadomienie, że działalność człowieka nie zawsze musi negatywnie wpływać na stan środowiska,
- ⇨ estetyczne kształtowanie terenów zieleni miejskiej,
- ⇨ uświadomienie wpływu negatywnego wpływu dzikich wysypisk śmieci na estetykę krajobrazu i na życie biologiczne na danym obszarze.

OPIS PRZEBIEGU REALIZACJI PROJEKTU

1. Uzgodnienie możliwości realizacji projektu z dyrektorem szkoły.
2. Zapoznanie wychowawców klas pierwszych z możliwością realizacji projektu w klasie drugiej i podstawowymi jego treściami oraz celami w ramach rady pedagogicznej.
3. Przedstawienie możliwości realizacji projektu na godzinach wychowawczych w klasach pierwszych.
4. Prezentacja możliwości realizacji projektu na zebraniach z rodzicami przed wspólnym ustalaniem harmonogramu pracy wychowawczej w klasie drugiej.
5. Podjęcie decyzji o realizacji projektu przez wychowawcę w oparciu o materiały zgromadzone w trakcie prowadzenia zebrań z rodzicami i uczniami oraz rozmowy z nauczycielami uczącymi poszczególnych przedmiotów.
6. Udział zainteresowanych nauczycieli w specjalnym posiedzeniu zespołu przedmiotowego nauczycieli przedmiotów przyrodniczych, mającego na celu przygotowanie do prowadzenia zajęć realizowanych w ramach projektu.

7. Rozpoczęcie prowadzenia zajęć związanych z tematyką opracowaną w zakresie projektu w ramach wybranych przedmiotów nauczania i zajęć pozalekcyjnych – dobrowolny podział na grupy uczniów realizujących tematykę projektu w ramach samodzielnych przedsięwzięć.
8. Wybór tematów do realizacji przez grupy uczniów z poszczególnych klas zajmujących się realizacją projektu.
9. Podpisanie kontraktu określającego zasady wzajemnej współpracy uczniów i nauczycieli.
10. Uczestnictwo uczniów w konsultacjach wspomagających realizację projektu.
11. Stała kontrola przez wychowawcę klasy stanu realizacji projektu przez uczniów na godzinach wychowawczych.
12. Stałe uczestnictwo uczniów w zajęciach edukacyjnych wspomagających realizację projektu.
13. Uczestnictwo osób zainteresowanych realizacją projektu w zajęciach terenowych mających na celu lepsze poznanie przyrody środowiska lokalnego.
14. Próby wstępnej prezentacji realizacji tematyki projektu w ramach spotkań klasowych.
15. Spotkania nauczycieli czuwających nad realizacją projektu w ramach zespołu nauczycieli przedmiotów przyrodniczych.
16. Przygotowanie do przeprowadzenia ogólnoszkolnej imprezy mającej na celu prezentację wyników realizacji projektu przez poszczególne grupy uczniów.
17. Sporządzenie raportu z realizacji projektu przez poszczególne grupy.
18. Prezentacja wyników realizacji projektu na wspólnie zorganizowanej imprezie ogólnoszkolnej.
19. Ocena za wykonanie zadań związanych z realizacją projektu.
20. Gromadzenie wyników projektu w bibliotece szkolnej i porządkowanie ich.
21. Ewaluacja projektu wśród uczniów i nauczycieli prowadzących.
22. Współpraca w dziedzinie kontynuacji realizacji projektu ze środowiskiem lokalnym np. z organizacjami pozarządowymi.
23. Wykorzystanie zgromadzonych w wyniku realizacji projektu materiałów graficznych i filmowych do organizacji imprez szkolnych np. podczas wymiany młodzieży w ramach współpracy zagranicznej.
24. Analiza zgromadzonych materiałów i podjęcie decyzji o dalszej kontynuacji realizacji projektu.
25. Popularyzacja realizowanej tematyki w środowisku lokalnym (różne formy).

MIEJSCE REALIZACJI I RAMY CZASOWE

Czas realizacji projektu określa się na jeden rok szkolny, w klasie drugiej gimnazjum. Środowisko przyrodnicze uczniowie mają obserwować we wszystkich porach roku. W przypadku pozytywnego przebiegu realizacji projektu przewiduje się możliwość kontynuacji jego realizacji w następnych latach szkolnych.

Miejsce realizacji projektu dydaktycznego to budynek szkolny oraz środowisko lokalne obszar miasta określany nazwą Czuby – jako miejsce do realizacji zajęć terenowych.

Organizacje i instytucje wspomagające realizację projektu swoje działania będą również prezentowały na terenie miejsca, w którym zlokalizowana jest szkoła.

Poszczególne etapy realizacji projektu zostaną umieszczone w określonych ramach czasowych np. obserwacja roślin zielnych w czasie odpowiednich warunków pogodowych itp.

Dość rozległe ramy czasowe – okres jednego roku są dostosowane zarówno do pór roku jak też do innych, licznych zadań realizowanych w szkole np. ścieżki międzyprzedmiotowe.

Tak określone ramy czasowe pozwolą na wnikliwą obserwację oraz rzetelną realizację wyznaczonych w tym działaniu celów i umożliwią pogodzenie przez uczniów realizacji tej tematyki i codziennych obowiązków szkolnych.

Miejsce odbywania zajęć terenowych w pobliżu zamieszkania pozwoli na uniknięcie wszelkich kosztów związanych z transportem.

Wiązanie swoich działań z określonym miejscem, a zwłaszcza miejscem swojego zamieszkania przyczynia się do wytworzenia związków emocjonalnych oraz kształtowania postaw poszanowania dla elementów tego środowiska.

HARMONOGRAM REALIZACJI PROJEKTU

ZADANIA	TERMIN REALIZACJI	NAUCZYCIEL KONSULTANT	UWAGI
Zebranie zespołu przedmiotowego na temat warunków realizacji projektu: - opracowanie celów i zadań projektu, - uzgodnienie warunków współpracy; - przygotowanie materiałów dla uczniów.	Sierpień/ wrzesień	Nauczyciel koordynator projektu	Projekt będzie realizowany w okresie od września do maja.
Zapoznanie uczniów z istotą metody projektu i jej kolejnymi etapami na godzinach wychowawczych. Wyłonienie grup zadaniowych. Informacja na temat realizowanego projektu na zebraniach rodziców.	wrzesień	Nauczyciel wychowawca	Realizacja projektu na godzinach wychowawczych raz w miesiącu. Zgoda rodziców na uczestnictwo dzieci w projekcie oraz pomoc w przebiegu pracy stanowi istotny czynnik budowania pozytywnego wizerunku szkoły w środowisku lokalnym.
Wprowadzenie w tematykę projektu na lekcjach biologii, geografii, wiedzy o społeczeństwie i plastyki.	2 połowa września	Nauczyciele realizatorzy	

ZADANIA	TERMIN REALIZACJI	NAUCZYCIEL KONSULTANT	UWAGI
Zebranie i opracowanie przez zespoły uczniowskie materiałów	2 połowa września - grudzień	Nauczyciele realizatorzy	W przypadku opracowania zielników termin może ulec zmianom.
Praca nad projektem (zielniki, prace plastyczne, mapy, makiety, portfolio, itp.).	styczeń-luty	Nauczyciele realizatorzy (konsultacje z uczniami odbywają się co dwa tygodnie, według wcześniej uzgodnionych harmonogramów)	Projekty wykonywane przez koła zainteresowań są realizowane w krótszym czasie.
Realizacja projektu koła plastycznego pt. „O czym szumią drzewa”.	styczeń-marzec	Nauczyciel plastyki	Prezentacja (21 marca) w formie happeningu. Będą w niej brali udział uczniowie klas realizujący projekt. Prezentacja będzie wprowadzeniem i zaproszeniem społeczności szkoły na prezentację pozostałych grup.
Próby prezentacji grup zadaniowych.	marzec-kwiecień	Nauczyciele realizatorzy	
Prezentacja grup zadaniowych Prezentacja efektów realizowanego projektu	Wstępna 22 kwietnia 1 czerwca	Wszyscy nauczyciele zaangażowani w projekt	Prezentacja będzie formą dopełniającą organizowany przez gimnazjum w Dniu Ziemi, coroczny Przegląd Teatryków Ekologicznych.
Ewaluacja i podsumowanie projektu.	maj/czerwiec	Nauczyciele zaangażowani w projekt	

MATERIAŁY POMOCNICZE

KONTRAKT

CEL:

Świadome kształtowanie środowiska przyrodniczego w miejscu zamieszkania oraz poprawa jego stanu, przez włączenie się młodych ludzi do działań w zakresie ochrony i pielęgnacji pobliskich obiektów przyrodniczych.

FORMA WYKONANIA:

Plakat, zestaw fotografii, album, teczka portfolio, zielnik, tematyczny plan osiedli (rejestracja faktów), rysunek, malarstwo, makieta, kolekcja, artykuł, wywiad, inscenizacja, film, referat, schemat, wykres – do wyboru przez uczniów.

ZADANIA DLA POSZCZEGÓLNYCH CZŁONKÓW GRUPY:

Ustalane są w każdej grupie pod kierunkiem nauczyciela opiekuna w zależności od formy wykonania projektu.

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE, KTÓRE UCZNIOWIE POWINNI WYKORZYSTAĆ:

Różnorodne pozycje literatury, dostępne w bibliotece szkolnej i osiedlowej, w bibliotekach domowych oraz materiały zgromadzone w pracowniach przedmiotowych i inne, wyniki obserwacji zjawisk przeprowadzonych na obszarze Czubów, materiały zgromadzone podczas lekcji i kół zainteresowań, artykuły prasowe, ilustracje, dane pochodzące z wywiadów, okazy przyrodnicze zgromadzone zgodnie z zasadami ochrony środowiska, wiadomości z podręczników przedmiotowych.

TERMIN PREZENTACJI PROJEKTU:

Miesiąc kwiecień w roku, w którym realizowany jest projekt, na imprezie specjalnie zorganizowanej w tym celu.

TERMINY KONSULTACJI Z NAUCZYCIELAMI:

Pierwsza godzina wychowawcza w miesiącu, spotkania na cotygodniowych konsultacjach nauczycieli przedmiotów przyrodniczych sporządzonych według harmonogramu.

RAPORT Z WYKONANIA ZADANIA PRZEZ GRUPĘ:

Powinien zawierać temat pracy zgodny z ogólnym tematem projektu, opis działań, przydział zadań dla poszczególnych członków grupy.

CZAS PREZENTACJI PROJEKTU – 10 MINUT.**KRYTERIA OCENY PRACY:**

Uczniowie otrzymują oceny zgodne z obowiązującą w szkole skalą ocen z przedmiotów, których tematyka wiąże się bezpośrednio z pracą w zakresie projektu.

HARMONOGRAM PRACY ZESPOŁU**I. Ustalenie zasad pracy:**

1. Kto będzie liderem (przewodniczącym) zespołu?

.....

2. Gdzie i w jakim czasie będą odbywały się spotkania zespołu?

.....

3. Jakie materiały są potrzebne i kto je zorganizuje?

.....

4. Jakie zasady będą obowiązywały, aby pracowało się dobrze?

.....

II. Podział zadań w zespole:

Lp.	Zadanie (co trzeba wykonać?)	Kto to zrobi?	Co jest do tego potrzebne?	Kiedy zostanie wykonane? (terminarz)
1.				

Konsultacje z nauczycielem: po uzgodnieniu terminu z nauczycielem.

RAPORT (SPRAWOZDANIE) Z WYKONANIA PROJEKTU
(należy sporządzić w formie pisemnej do 1 kwietnia danego roku)

TEMAT OGÓLNY PROJEKTU:

.....

SKŁAD GRUPY:

.....

TEMAT SZCZEGÓŁOWY PROJEKTU WYKONYWANEGO PRZEZ GRUPĘ:

.....

ETAPY WYKONYWANIA PROJEKTU W PUNKTACH

.....

PRZYDZIAŁ PRACY DLA POSZCZEGÓLNYCH CZŁONKÓW GRUPY:

.....

OCENA EFEKTÓW KOŃCOWYCH:

.....

WNIOSKI:

.....

.....

PREZENTACJA PROJEKTU

Projekt będzie prezentowany sukcesywnie przy okazji większych wydarzeń ekologicznych, które mają już swoją tradycję w szkole:

- **21 marca** z okazji Dnia Wiosny odbędzie się akcja plastyczna (happening) pt. „O czym szumią drzewa”.
- **22 kwietnia** – Dzień Ziemi to data na trwałe związana z Przeglądem Teatrzyków Ekologicznych organizowanych przez nasze gimnazjum.

W tym dniu zorganizujemy na holu głównym wstępną prezentację grup zadaniowych. Będzie to wystawa makiet osiedli, obrazująca różne formy urbanizacji. Zespoły opracowujące zadania geograficzne przedstawią tematyczne plany osiedli a uczniowie „przyrodnicy” przygotują plany zagospodarowania przestrzennego zielenią.

- **1 czerwca** – Dzień Dziecka odbędzie się główna prezentacja na holu głównym.

Zaproszona zostanie cała społeczność uczniowska, dyrekcja szkoły, nauczyciele i rodzice oraz władze szkolne i mieszkańcy osiedla.

Uczniowie przygotowują stoliki, na których wyłożą prace.

Centrum będą stanowiły makiety osiedli, wokół nich pojawią się tematyczne plany osiedli, schematy, wykresy, wywiady, reportaże fotograficzne, prace plastyczne i zielniki.

Wyniki prac wszystkich grup zadaniowych (wykonane na zajęciach geografii, biologii modele drzewek lub chorągiewki z nazwami poszczególnych zespołów i tematem projektu) umieszczone zostaną na makietach łącząc efekty projektu międzyprzedmiotowego w całość.

Przewidziana jest prezentacja grup przygotowujących inscenizacje.

Planujemy wieczorny seans filmowy poświęcony prezentacji filmów wykonanych przez uczniów (jeżeli uczniowie w czasie realizacji zadań przygotują materiały filmowe).

Każda grupa będzie miała 5 minut na zreferowanie swojego tematu.

Celem prezentacji będzie kompleksowe pokazanie społeczności gimnazjum problemów związanych z przekształcaniem przez ludzi środowiska przyrodniczego osiedli mieszkaniowych, w których mieszkają uczniowie, opracowanych w oparciu o program nauczania biologii, geografii, wiedzy o społeczeństwie i plastyki.

Czas prezentacji przewidziany jest od godz. 10⁰⁰ do godz. 14⁰⁰.

SYSTEM OCENIANIA PROJEKTU

Uczeń otrzymuje jedną ocenę za realizację projektu, lecz jest ona istotnym elementem oceny jego pracy w zakresie danego przedmiotu. Ocena jest wystawiona w skali obowiązującej w szkole: 1-6, przy czym za rezygnację z wykonywania projektu uczeń nie otrzymuje oceny negatywnej. Ocena jest wystawiona z przedmiotu, którego tematyka wiąże się z jego programem. W przypadku zadania, które łączy tematykę różnych przedmiotów uczeń otrzymuje oceny z kilku przedmiotów. Ocena wystawiana jest po prezentacji projektu.

ARKUSZ OCENY PROJEKTU

GRUPA .....

ZADANIE .....

ZASADY OCENIANIA:

1. BOGACTWO ZGROMADZONYCH MATERIAŁÓW:

- ⇒ Wartość zgromadzonej dokumentacji – 10 punktów,
- ⇒ Ocena wkładu pracy włożonej w zgromadzenie danych – 10 punktów

RAZEM 20 PUNKTÓW

2. WARTOŚĆ MERYTORYCZNA PRACY:

- ⇒ Uczestnictwo w konsultacjach z promotorem pracy – 10 punktów,
- ⇒ Selekcja materiałów i ich właściwe wykorzystanie – 10 punktów,
- ⇒ Pomysł rozwiązania problemów – 10punktów,
- ⇒ Opracowanie wyników przeprowadzonych badań – 10 punktów,
- ⇒ Wartość informacji jakie wnosi ten temat do opracowania ogólnego tematu projektu – 10 punktów

RAZEM 50 PUNKTÓW

3. PREZENTACJA PROJEKTU:

- ⇒ Atrakcyjność wystąpienia – 5 punktów,
- ⇒ Zwiężłość konstrukcji prezentacji – 5 punktów,
- ⇒ Kultura wypowiedzi, lub wartość innych środków wyrazu – 5 punktów,
- ⇒ Zaangażowanie w prezentację wszystkich członków grupy – 5 punktów,
- ⇒ Wizualizacja wystąpienia – 5 punktów,
- ⇒ Zgodność wystąpienia z określonymi wcześniej ramami czasowymi – 5 punktów,

RAZEM 30 PUNKTÓW

Uczeń może maksymalnie otrzymać 100 punktów i najwyższą ocenę, za mniejszą ilość punktów jest ocena odpowiednio niższa.

PRZYKŁADOWY SCENARIUSZ ZAJĘĆ**ŚRODOWISKO OSIEDLA ŁĘGI W LUBLINIE**

(aut. Grażyna Zaleska)

Podczas swojej wieloletniej pracy w szkole sprawdziłam, że uczniów bardzo interesują wiadomości dotyczące środowiska ich życia. Poza tym często funkcjonują wśród nich wiadomości potoczne, zniekształcające fakty przekazywane przez naukę. Dlatego też warto podejmować na lekcjach tę tematykę, począwszy już od najmłodszych klas szkoły podstawowej. Zajęcia na temat środowiska przyrodniczego osiedla, na którym zlokalizowana jest szkoła można prowadzić na różnych poziomach nauczania, dostosowując zadania do wieku uczniów. Opisywane zajęcia zostały przeprowadzone w Szkole Podstawowej Nr 46 w Lublinie w styczniu 1998 roku. Prowadzonym badaniom terenowym sprzyjała łagodna zima. Ćwiczenia terenowe prowadzone były przez osiem kiluosobowych grup (3-4 osoby). Skład grupy i opracowywane tematy wybierane były przez dzieci dobrowolnie. Odbyło się to na jednej z lekcji poprzedzającej ten temat.

Grupy pracowały samodzielnie i pod opieką nauczyciela (w zależności od rodzaju wykonywanej czynności) w czasie poprzedzającym lekcję podsumowującą pracę.

CEL ZAJĘĆ

- ⇒ Wyrobienie poczucia odpowiedzialności za środowisko, w którym żyjemy.
- ⇒ Rozwiązywanie prostych zadań problemowych dotyczących miejsca zamieszkania i najbliższej okolicy [1].
- ⇒ Rozwijanie więzi uczuciowej ze środowiskiem lokalnym.

FORMY PRACY:

Grupowa, indywidualna i zbiorowa

METODY PRACY:

Poszukujące, problemowe – gra dydaktyczna poprzedzona ćwiczeniami w terenie.

CZAS LEKCJI: 90 minut

ŚRODKI DYDAKTYCZNE:

„Rozsypanka wyrazowa” w kopercie dla każdej grupy, słownik terminów geograficznych Jana Flisa (kilka sztuk dla klasy), mapa fizyczna Polski, plan miasta Lublina, plan osiedla Łęgi, materiały z pracy w terenie zgromadzone przez każdą z grup (karty do pracy w terenie) zbiorcza karta pracy dla każdej grupy, zadanie problemowe umieszczone w kopercie dla każdej grupy (list). List powstaje z podziału karty zbiorczej do badań terenowych na części.

TOK LEKCJI:

Etapy lekcji	Czynności nauczyciela	Czynności ucznia	Umiejętności kluczowe	Uwagi
<p>CZĘŚĆ WSTĘPNA</p> <p>Ustalenie miejsca osiedla Łęgi w hierarchii podziału administracyjnego odpowiedniego dla ucznia danej klasy.</p>	<p>Sprawdzenie obecności.</p> <p>Rozdanie sprawdzonych materiałów z ćwiczeń terenowych. Krótka słowna ocena prac uczniów prowadzonych w terenie. Nauczyciel rozdaje koperty z rozsypanką wyrazową w celu ustalenia miejsca osiedla Łęgi w hierarchii podziału administracyjnego. Nauczyciel przypina na tablicy powiększony napis z prawidłowo ułożoną kolejnością wyrazów.</p>	<p>Przygotowanie pomocy dla ucznia potrzebnych w czasie lekcji. Przeglądają sporządzone przez siebie notatki i plany po korekcie nauczyciela.</p> <p>Uczniowie układają grupy wyrazów w odpowiedniej kolejności na blatach stolików. Sprawdzają prawidłowość wykonania pracy w grupie.</p>	<p>W czasie ćwiczeń terenowych uczniowie uczyli się przez rozwiązywanie zadań problemowych w terenie.</p> <p>Porozumiewanie się przy celowym współdziałaniu. Szacunek dla zadania kolegi z grupy.</p>	<p>Uczniowie zostali podzieleni na osiem grup:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Planiści 2. Geolodzy 3. Geodeci 4. Meteorolodzy 5. Hydrografowie 6. Ogrodnicy 7. Zoolodzy 8. Administratorzy <p>Na lekcji uczniowie pracują w grupach, które zostały utworzone na zasadzie dobrowolności w celu wykonania ćwiczeń terenowych.</p>

Etapy lekcji	Czynności nauczyciela	Czynności ucznia	Umiejętności kluczowe	Uwagi
<p>CZĘŚĆ WŁAŚCIWA LEKCJI</p> <p>Zapisanie tematu lekcji: „Środowisko przyrodnicze osiedla Łęgi.</p>	<p>Nauczyciel rozdaje słowniki pojęć i terminów geograficznych dla trzech wybranych grup. Poleca poszukanie znaczenia terminu „łęgi”. Nauczyciel poleca odczytanie znaczenia tego terminu. Krótki komentarz nauczyciela na temat znaczenia słowa łęgi Jak jest obecnie?</p>	<p>Wybrani uczniowie szukają w słowniku, pozostali próbują wyjaśnić znaczenie tego terminu bez użycia słownika. Jeden z uczniów odczytuje ze słownika znaczenie nazwy. Uczniowie przekazują swoje wnioski na temat interpretacji nazwy.</p>	<p>Komunikowanie się grupa-uczeń, uczeń-nauczyciel.</p>	<p>Układanka pozostaje na stolikach aż do zapisania tematu lekcji.</p>
	<p>Prosi o zapisanie tematu ucznia dyżurnego. Zapiszcie w zeszycie notatkę na podstawie układanki.</p>	<p>Dyżurny zapisuje temat lekcji na tablicy, a uczniowie w zeszytach.</p>	<p>Umiejętność redagowania notatki do zeszytu przedmiotowego.</p>	<p>Ilość zapisanych słów zależy od możliwości ucznia.</p>
<p>ZAAGAŻOWANIE</p>	<p>Pracowaliście w grupach w terenie, wywiązywaliście się dobrze dlatego też, możemy was traktować jako specjalistów badających środowisko przyrodnicze naszego osiedla. Dzisiaj otrzymujecie listy, w których są kolejne zadania do wykonania.</p>	<p>Uczniowie otwierają koperty zawierające zadania dla poszczególnych grup. Odczytują cicho zadania przeznaczone dla grupy.</p>	<p>Ponoszenie odpowiedzialności za wyniki swojej pracy i pracy całej grupy.</p>	

<p>BADANIE, PRZEKSZTAŁCANIE</p> <p>Samodzielna analiza otrzymanych zadań, stawianie hipotez, wymiana doświadczeń, korzystanie ze zgromadzonych przez grupę materiałów.</p>	<p>Nauczyciel czuwa nad pracą grup, udziela ewentualnych wskazówek.</p>	<p>Uczniowie starają się rozwiązać postawione przed nimi zadanie i wpisać odpowiednie wnioski na zawartą w liście kartę.</p>	<p>Poszukiwanie, badanie środowiska i porządkowanie wiedzy o nim.</p>	<p>Grupy przygotowują się do prezentacji.</p>
<p>PREZENTACJA</p>	<p>Nauczyciel rozdaje karty zbiorcze do pracy terenowej.</p>	<p>Wszystkie grupy wpisują ważne informacje do zbiorczej karty badań terenowych</p>	<p>Uczenie się współpracy w grupie, ustalanie zasad tej współpracy.</p>	<p>W strukturze grupy wyodrębniają się następujący uczniowie: LIDER, Który czyta i zapisuje na tablicy wyniki pracy grupy, SPRAWOZDAWCA to uczeń, który pokazuje najciekawszy obiekt lub fakt zaobserwowany przez grupę w czasie pracy terenowej. SEKRETARZ – uczeń, który uzupełnia dla grupy zbiorczą kartę badań</p>

Etapy lekcji	Czynności nauczyciela	Czynności ucznia	Umiejętności kluczowe	Uwagi
PREZENTACJA 1. PLANIŚCI Zasięg i granice osiedla Łęgi.	Nauczyciel czuwa nad prawidłowym przebiegiem prezentacji.	Planiści wskazują granice osiedla i położenie szkoły.	Uczenie się przez obserwację prezentacji grup.	
PREZENTACJA 2. GEOLODZY Skały i gleby osiedla Łęgi	Dbą o prawidłowe umieszczenie materiałów kartograficznych podczas przypinania na tablicy.	Geologowie prezentują przygotowany przez siebie profil gleby brunatnej i wskazują miejsce, gdzie go zaobserwowali.	Działanie – projektowanie treści informacji przekazanej klasie oraz wybór najważniejszego faktu z pracy grupy.	
PREZENTACJA 3. GEODECI Ukształtowanie powierzchni osiedla Łęgi	Pilnuje prawidłowego wpisywania informacji do karty badań terenowych umieszczonej na tablicy.	Geodeci wskazują miejsca zagrożone przez powódź oraz lokalizację najwyższego punktu.	Komunikowanie się autoprezentacja własnej pracy i pracy grupy. Myślenie – dostrzeganie związków między teraźniejszością i przyszłością.	W przypadku nieobecności sekretarza nauczyciel przekazuje grupie wypełnioną kartę zbiorczą przy końcu lekcji.
PREZENTACJA 4. METEOROLODZY Klimat osiedla Łęgi	Pamięta o prawidłowym wykorzystaniu wszystkich zgromadzonych w celu przeprowadzenia lekcji pomocy dydaktycznych.	Meteorolodzy wskazują na przeważające kierunki wiatrów i próbują ocenić ich znaczenie.	Przewidywanie tego co może nastąpić w przyszłości (kształtowanie wyobraźni). Trening w dziedzinie wyboru formy prezentacji.	Nazwy grup ustalone zostały spontanicznie. Użyte zostały nazwy zrozumiałe dla uczniów i wiążące się z rodzajem ich pracy w grupie.

PREZENTACJA 5. HYDROGRAFOWIE Wody osiedla Łęgi	W razie potrzeby nauczyciel wspomaga prezentację grupy swoją radą lub zachętą.	Hydrografowie informują o źródłach pochodzenia wody na osiedlu Łęgi i wskazują miejsce jej odpływu (plakat).	Umiejętność korzystania z ilustracyjnych źródeł wiedzy. Uczenie się przez łączenie różnych elementów wiedzy.	Uczniowie są zmuszeni do stosowania się do określonych przez nauczyciela reguł czasowych.
PREZENTACJA 6. OGRODNICY Roślinność osiedla Łęgi.	Nauczyciel zostawia uczniom pewną swobodę w wyborze treści, nie narzucając im najbardziej oczekiwanych przez niego treści.	Ogrodnicy oceniają stan zagospodarowania terenów zielonych.	Możliwość oceniania rezultatów uczenia się przez zwięzłe, rzeczowe ujmowanie wyników działania.	
PREZENTACJA 7. ZOOLODZY Zwierzęta osiedla Łęgi.	Nauczyciel przypomina o systematycznym uzupełnianiu karty zbiorczej badań terenowych.	Zoologowie opierają się na własnych doświadczeniach i wywiadach przeprowadzonych wśród mieszkańców.	Umiejętność wykorzystania informacji pochodzących z różnych źródeł np. wywiad, informacje uzyskane drogą telefoniczną.	Wiadomości z karty zbiorczej uczniowie przepiszą do zeszytów.
PREZENTACJA 8. ADMINISTRATORZY Ludność osiedla Łęgi.	Nauczyciel czuwa nad terminem zakończenia pracy przez wszystkie grupy.	Administratorzy przekazują klasie dane liczbowe dotyczące osiedla.	Podział zgromadzonych materiałów przy końcu lekcji (wzajemne zaufanie).	Uczestnicy lekcji sprawdzają efekty wykonanej pracy.
ZAKOŃCZENIE LEKCJI (CZĘŚĆ PODSUMOWUJĄCA)	Formułuje i zapisuje na tablicy temat pracy domowej: Jakie działania należy podjąć żeby poprawić stan środowiska na osiedlu Łęgi?	Zapisuje do zeszytu temat pracy domowej.	Kształtowanie umiejętności wnioskowania na podstawie zdobytej wiedzy.	Obszerność pracy domowej napisanej w zeszycie przedmiotowym zależy od chęci i pomysłów ucznia.

Etapy lekcji	Czynności nauczyciela	Czynności ucznia	Umiejętności kluczowe	Uwagi
REFLEKSJA (Dokonanie samooceny) Samoocena dotyczy pracy uczniów na lekcji i w terenie	Nauczyciel rozdaje kartki, na których uczniowie wpiszą swoje spostrzeżenia. Kieruje dyskusją, która toczy się w klasie.	Uczniowie piszą swoje refleksje, a niektórzy z nich wypowiadają się głośno przekazując wszystkim swoje spostrzeżenia.	Ocena postaw i własnego postępowania. Dostrzeganie własnych osiągnięć i możliwości bardziej doskonałego działania w przyszłości.	Długość trwania dyskusji oraz różnorodność problemów w niej poruszanych zależy od ilości czasu pozostałego do zakończenia lekcji.
ZAKOŃCZENIE LEKCJI.	Nauczyciel prosi o składanie kartek wypowiedziami.	Refleksje uczniów		

KOMENTARZ

Prowadzenie lekcji metodami proponowanymi przez program „Kreator” wpływa pozytywnie na kształtowanie umiejętności uczniów. Uczą się oni samodzielności oraz organizacji pracy. Następuje wdrażanie uczniów do samooceny i samokrytyki. Możliwość przekazania informacji zwrotnej na temat co myślą uczniowie o proponowanych im metodach pracy (refleksja) pozwala nauczycielowi lepiej poznać fazy procesu uczenia się, a także wprowadzić właściwe zmiany na następnych lekcjach. Ćwiczenie umiejętności **autoprezentacji** [2] jest szczególnie cenne i przydatne w życiu współczesnego człowieka.

Prowadzenie zajęć tymi metodami nie jest jednak łatwe. Wymaga ono starannego przygotowania ze strony nauczyciela i uczniów. Wykorzystanie do formułowania wniosków z przeprowadzonych lekcji twórczej pracy uczniów wzbogaca również doświadczenie nauczyciela. Niekiedy pomysły uczniów zwracają uwagę na ciekawe, a być może pominięte aspekty omawianego problemu.

Realizacja tego samego konspektu lekcji w różnych grupach uczniów, również w różnych grupach wiekowych przynosi prowadzącemu inne ciekawe spostrzeżenia. Na podstawie refleksji prowadzonej wśród uczniów obserwuje się występowanie pozytywnej i krytycznej samooceny. Pojawiają się wśród wypowiedzi uczniów relacje o rodzaju trudności, które wystąpiły bądź podczas pracy terenowej lub też podczas trwania lekcji podsumowującej te prace. Niektórzy uczniowie formułują również wnioski dotyczące ich dalszego postępowania, wzbogaconego o doświadczenia wyniesione z przeprowadzonych zajęć. Czasami obserwuje się tendencje dążące do zmiany postępowania własnego lub dążenie do przekazania tych wniosków innym ludziom, znajdującym się w najbliższym otoczeniu ucznia.

LITERATURA:

- [1] *Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych i gimnazjów*. Projekt roboczy z dnia 29 X 1998 roku. MEN, Warszawa.
- [2] Hamer H., *Klucz do efektywnego nauczania. Poradnik dla nauczycieli*. Veda, Warszawa 1994.
- [3] *Raport o stanie środowiska miasta Lublina*. Copyright by Janusz Stochlak, Lublin 1993.

Załącznik**PRZYKŁADOWE KARTY PRACY W TERENIE****WODY OSIEDLA ŁĘGI**

1. Na podstawie badań terenowych ustal, czy na terenie osiedla Łęgi występują zbiorniki wód powierzchniowych? Czy występują ujęcia wodne (studnie)?
.....
.....
2. Na podstawie planu Lublina i mapy fizycznej Polski napisz w dorzeczu jakiej rzeki leży osiedle Łęgi.
.....
.....
3. W jakim kierunku spływa większość wód opadowych na obszarze osiedla Łęgi?
.....
.....
4. Co się dzieje z wodami opadowymi, które nie spływają po powierzchni?
.....
.....
5. Gdzie odpływają ścieki z domów na osiedlu Łęgi?
.....
.....
6. Z jakich ujęć wodnych czerpana jest woda dla mieszkańców osiedla Łęgi? Przeprowadź wywiad na ten temat w administracji osiedla.
.....
.....

ROŚLINNOŚĆ OSIEDLA ŁĘGI

1. Policz w terenie i zaznacz na planie osiedla Łęgi drzewa o obwodzie pnia większym niż jeden metr.
.....
.....
2. Oznacz na planie Lublina wybranym przez siebie kolorem ogródki działkowe na terenie osiedla. Jaką funkcję dla mieszkańców osiedla pełnią te tereny?
.....
.....

Jaką rolę w krajobrazie spełniają ogródki działkowe?

.....
 .....

3. Zamaluj na planie osiedla Łęgi kolorem zielonym założone na terenie osiedla trawniki i zieleńce.

W której części osiedla znajduje się najwięcej terenów zieleni?

.....
 .....

4. Zamaluj kolorem czarnym na planie osiedla tereny zieleni zaniedbanej przez ludzi. W której części osiedla znajduje się najwięcej takiej zieleni?

.....
 .....

5. Jeżeli potrafisz rozpoznać, to wypisz nazwy gatunków drzew występujących na obszarze osiedla Łęgi.

.....
 .....

ZWIERZĘTA NA OSIEDLU ŁĘGI

Na podstawie badań terenowych oraz informacji z literatury [3] a także wywiadów przeprowadzonych wśród mieszkańców osiedla ustal listę zwierząt według następujących kryteriów:

1. Zwierzęta, które mają swoje stałe siedziby na obszarze osiedla Łęgi:

.....
 .....

2. Gatunki, które czasami przelatują bądź przebiegają przez teren osiedla:

.....
 .....

3. Generalnie wszystkie wymienione na załączonej liście zwierzęta mają pozytywne znaczenie dla człowieka. Ale niektóre z nich czasami czynią drobne szkody dla ludzi. Jakie zwierzęta zaliczamy do tej grupy?

.....
 .....

4. Jeżeli potrafisz to zaznacz na planie osiedla zaobserwowane przez siebie gatunki zwierząt.

5. Uzupełnij listę zwierząt o te gatunki, których istnienie sam zaobserwowałeś:

.....

LISTA ZWIERZĄT:

gawrony, kawki, szpaki, krety, nornice, myszy, szczury, psy, koty, sówik szary, kos, szczygieł, muchy, mrówki, karaluchy, prusaki, mrówki faraona, świstunki, sikory, zające, bażanty, przepiórki, komary, chomiki, świnki morskie, żółwie, rybki.

LUDNOŚĆ OSIEDLA ŁĘGI

1. Policz bloki mieszkalne na osiedlu Łęgi:

.....
.....

2. Na podstawie wywiadu przeprowadzonego w administracji osiedla napisz, ilu mieszkańców mieszka na tym osiedlu.

Zapytaj też o inne dane liczbowe, które Cię interesują.

.....
.....

3. W sekretariacie Szkoły Podstawowej nr 46 na Łęgach przeprowadź wywiad na temat ilości dzieci uczęszczających do tej szkoły. Wyniki tego wywiadu posłużą ci jako pomoc do pracy na lekcji.

4. Policz sklepy funkcjonujące na osiedlu Łęgi i zaznacz ich rozmieszczenie na planie osiedla wybraną przez siebie sygnaturą.

5. Policz zakłady pracy istniejące na osiedlu Łęgi i zaznacz je na planie osiedla wybraną przez siebie sygnaturą. Napisz nazwy tych zakładów pracy:

.....
.....